

**İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE'DE SİYASAL
İKTİDAR TARAFINDAN KAPATILAN BASIN ORGANLARI
BAĞLAMINDA BİR LİSTELEME DENEMESİ**

Arş. Gör. Ali Cem GÖZ*

ÖZET

Genel anlamda İkinci Dünya Savaşı yılları, Türkiye'de siyasal iktidarın basın sektörü üzerinde baskı kurduğu zaman aralıklarından birini teşkil etmiştir. Siyasal iktidarın belirtilen baskıyı oluşturmak için faydalandığı en önemli araç ise ağırlığı itibariyle kapatma cezaları olmuştur. Bu bağlamda literatür incelendiğinde bazı yayınlarda, siyasal iktidarın savaş döneminde basın organlarına verdiği kapatma cezalarının listelenmesi çabalarına girişildiği ve oluşturulan listeler vasıtasıyla siyasal iktidarın ifade edilen dönemde basın sektörüne uyguladığı baskının boyutlarının sergilenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu makalenin amacı da biraz önce ifade edilen çabaları bir adım öteye götürerek daha kapsamlı ve ayrıntılı bir liste sunmak, böylelikle baskının boyutlarının sergilenmesi çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İktidar, İkinci Dünya Savaşı, Basın Organları, Kapatma Cezaları.

**AN ATTEMPT TO LIST THE MEDIA ORGANS CLOSED IN TURKEY
FROM POLITICAL POWER DURING THE SECOND WORLD WAR
YEARS**

ABSTRACT

In general terms the Second World War years constitute one of the intervals in which the government exercise pressure over the press in Turkey. The most crucial medium that the government utilised in order to exercise the pressure over the press in the interval concerned is the closure penalties due to its heaviness. Should the literature is reviewed in this respect, it is seen in various publications that some efforts were made for listing the closure penalties for the press organs by the government during the war years and owing to these lists, the extent of the governmental pressures on the press in the interval abovementioned were tried to be presented. The purpose of this study is to transcend those efforts aforementioned and to present a more comprehensive and detailed list, thus to contribute to the presentation of the extent of the pressures.

Keywords: Political Power, Second World War, Press Organs, Closure Penalties.

---

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, alicemgoz@sdu.edu.tr

GİRİŞ

Eylül 1939-Eylül 1945 tarihleri arasında kapsayan İkinci Dünya Savaşı dönemi, genel anlamda Türkiye’de siyasal iktidarın; bir yandan savaşın gidişatına göre Müttefik veya Mihver Devletler’in Türkiye hakkında “yanlış düşüncelere” kapılmasına, diğer yandan Türkiye’yi özellikle dış ilişkilerinde güçsüzlüğe sevk edebilecek kaotik bir ortamın ülkede oluşmasına yol açabilecek yayınların yapılmasını “elden geldiği” kadar engellemek gerekçesiyle (bu gerekçe geçerlilik taşımakla birlikte kimi –bazılarına göre çoğu- zaman muhalif yayınların yapılmamasını sağlamak için perde olarak da kullanılmıştır) basın sektörü üzerinde baskı kurduğu zaman aralıklarından biri olmuştur. Siyasal iktidar, belirtilen baskıyı oluşturmada çeşitli araçları kullanmıştır. Bu araçlardan ilkinin; 1931 tarihinde yasalaştırılan Basın Kanunu ile yayın faaliyetinde bulunulan alanlara getirilip, bu kanunda 1938 ve 1940’da gerçekleştirilen değişiklikler ve siyasal iktidarın kendisinin yanı sıra Matbuat Umum Müdürlüğü ve Örfi İdare Komutanlığı’nın verdiği talimatlar ve yaptığı sözlü uyarılar vasıtasıyla genişletilen sınırlamalar teşkil etmiştir. İkincisini ve ağırlığı göz önüne alındığında en önemlisini ise, sınırlamalara dikkat göstermeyen basın organlarına verilen kapatma cezaları (bu konuda ilgili yetkiye sahip kılınan Örfi İdare Komutanlığı’ndan da yararlanmıştı) oluşturmuştur.

Literatür incelendiğinde bazı yayınlarda, sahip olduğu ağırlık dolayısıyla yayın alanlarına getirilen ve yukarıda ifade edildiği biçimde genişletilen sınırlamalara göre kapatma cezalarına daha fazla önem verildiği, bu bağlamda kapatma cezalarının listelenmesi çabalarına girişilerek oluşturulan listeler vasıtasıyla siyasal iktidarın savaş yıllarında basın sektörü üzerinde uyguladığı baskının boyutlarının sergilenmesine çalışıldığı görülmektedir. Bu makalenin amacı da biraz önce ifade edilen çabaları bir adım öteye götürerek daha kapsamlı ve ayrıntılı bir liste sunmak, böylelikle baskının boyutlarının sergilenmesi çalışmalarına katkıda bulunmaktır. Listenin meydana getirilmesinde öncelikle; T.C. Resmi Gazete’nin savaşın başladığı 1939 Eylül’ünden, Ayın Tarihi’nin ise 1940 Eylül’ünden (bu tarihle birlikte kapatma kararlarını içermeye başlaması dolayısıyla) savaşın bittiği tarih olarak kabul edilen 1945 Eylül’üne kadarki tüm sayıları ile T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde mevcut bulunan ve ilgili dönemle alakalı belgelerin taranmasından elde veriler kullanılmıştır. Ayrıca, bazı yayınlarda savaş yıllarında çeşitli basın organlarına verildiği belirtilen ve biraz önce ifade edilen kaynaklardan toplanan bilgiler dışında olan kapatma cezaları da, doğrulukları kapatma cezası aldığı söylenen basın organının Milli Kütüphane’de mevcut bulunan koleksiyonundan kontrol edildikten sonra, listeye eklenmiştir.

1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA SİYASAL İKTİDAR TARAFINDAN KAPATILAN BASIN ORGANLARI

Bu bölümde öncelikli olarak belirtilmesi gereken nokta, cumhuriyetin ilan edilmesinden itibaren siyasal iktidarın basın organlarını kapatabilme yetkisine ilk defa Şeyh Said İsyanı’nın çıkmasının ardından 4 Mart 1925 tarihinde yasalaştırdığı Tahrir-i Sükûn Kanunu’nun “İrticaa ve isyana ve memleketin içtimai nizamını, huzur ve sükununu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbüsât ve neşriyatı, hükümet, reisicumhurun

tasdiki ile, re'sen ve idareten men'e mezundur"¹ cümlesini içeren 1. maddesi ile sahip olduğudur. Her ne kadar siyasal iktidar 1929 yılında Takrir-i Sükûn Kanunu'nu yürürlükten kaldırarak² yetkisini sonlandırmış olsa da, bu durum kısa sürmüş ve 25 Temmuz 1931'de kabul edilip 8 Ağustos 1931'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Basın Kanunu'nun 50. maddesinde mevcut bulunan "Memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir"³ ibaresi ile bahsedilen yetkiyi yeniden üzerine almıştır.

İkinci olarak belirtilmesi gereken nokta, siyasal iktidarın savaş yıllarında basın sektöründe caydırıcılığı tam anlamıyla sağlayabilmek için çizdiği çizgileri aşan basın organlarına para cezası gibi ara yaptırımlara başvurmadan doğrudan kapatma cezası uygulama isteğinde olduğudur. Basın Kanunu'nun 50. maddesi ise, siyasal iktidarın belirtilen yıllarda basın organlarına kapatma cezası vermekte kullanabileceği yegâne maddedir. Bu bağlamda gerçek anlamıyla ülkenin genel siyasetine aykırı yayın yapan basın organları gibi; 1931 tarihli Basın Kanunu'nun diğer maddeleriyle getirilen, bu kanunda 1938 ve 1940 yıllarında gerçekleştirilen değişiklikler ve siyasal iktidarın kendisinin yanı sıra Matbuat Umum Müdürlüğü'nün verdiği talimatlar ve yaptığı sözlü uyarılar vasıtasıyla genişletilen sınırlamalara uymayan basın organları da hep "memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyat yapmaktan" dolayı kapatılmışlardır.

Son olarak belirtilmesi gereken nokta ise, siyasal iktidarın 22 Mayıs 1940'da yasalaştırıp 25 Mayıs 1940 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlayarak yürürlüğe soktuğu Örfi İdare Kanunu'yla tesis ettiği Örfi İdare Komutanlığı'na görev yapacağı yerlerdeki "Gazete, kitap vesair matbuaların tab ve neşirini veya hariçten ithalini menetmek ve matbaaları kapatmak ve matbuat ve telgraf ve mektup üzerine sansür koymak"⁴ yani bir yandan kendisinin getirdiği ve kendisinin yanı sıra Matbuat Umum Müdürlüğü'nü kullanarak o döneme kadar genişlettiği (daha sonra da genişleteceği) sınırlamalara ek kısıtlamalar koyabilmek diğer yandan basın organlarına kapatma cezası uygulayabilmek yetkisi verdiği ve 23 Kasım 1940'da⁵ Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale, Kocaeli ve basın sektörünün merkezi konumundaki İstanbul'da sıkıyönetim ilan ederek onun belirtilen altı ilde ilgili yetkiyi kullanabilmesine olanak sağladığıdır. Siyasal iktidarın, yayın faaliyetinde bulunulan alanları daraltabilmek ve basın organlarına kapatma cezası uygulayabilmek konusunda sorununun bulunmamasına rağmen Örfi İdare Komutanlığı'na da ifade edilen yetkiyi vermesi ve bu yetkiyi kullanabilmesine olanak sağlaması ise, "Giriş" bölümünde ortaya konan gerekçe bağlamında herhangi bir "gözden kaçmaya" engel olmak amacından kaynaklanmıştır. Örfi İdare Komutanlığı da istendiği biçimde; genel anlamda savaş yılları boyunca hem verdiği talimatlar ve yaptığı sözlü uyarılarla sınırlamaları daha da genişleterek, hem de sınırlamalarına uymayan (her ne kadar madde de "sınırlamalarına uymayan basın organlarını kapatır" ibaresi geçmese

¹ Mete TUNÇAY, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 146.

² Erik Jan ZURCHER, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim, İstanbul, 1996, s. 257.

³ *T.C. Resmi Gazete*, 8 Ağustos 1931, Sayı: 1867, s. 735.

⁴ a.g.k., 25 Mayıs 1940, Sayı: 4518, s. 13857.

⁵ a.g.k., 23 Kasım 1940, Sayı: 4668, s. 77.

de) basın organlarına süreklilikle kapatma cezası uygulayarak bu amaca hizmet etmeye çalışmıştır. Siyasal iktidarın gerek Örfi İdare Komutanlığı'na basın organlarını kapatabilme yetkisi vermesi, gerekse onun bu yetkiyi devamlılıkla kullanmasını engellemeyerek durumdan “hoşnutluğunu” göstermesi ise, komutanlığın ilgili dönemde verdiği kapatma kararlarının da listeye dahil edilmesini beraberinde getirmiştir.

Bütün bu anlatılanlardan sonra, 1939 Eylül'ünden 1945 Eylül'üne kadar siyasal iktidar tarafından kapatılan basın organları bağlamında oluşturulan liste şu şekildedir;

1.1. 1939 Yılında Kapatılan Basın Organları

Kapatılma Tarihi*	Kapatılan Basın Organı	Kapatılma Süresi	Kapatan Organ
6 Ekim ⁶	İstanbul	1 Gün	İcra Vekilleri Heyeti

1.2. 1940 Yılında Kapatılan Basın Organları

30 Mart ⁷	Türkische Post	25 Gün**	”
18 Haziran ⁸	Son Havadis	34 Gün***	”
10 Temmuz ⁹	İstanbul	13 Gün****	”
11 Ağustos ¹⁰	Cumhuriyet	90 Gün*****	”
9 Eylül ¹¹	Yücel (Aylık Dergi)	Süresiz*****	”

* Günlük gazeteler için kapatma cezasının uygulanmaya başlandığı ilk günü, günlük olmayan basın organları için kapatma kararının alındığı tarihi göstermektedir. Günlük olmayan basın organlarına verilen kapatma cezalarının bazılarının tarihinin yalnızca ay olarak ifade edilmesi dolayısıyla bu basın organlarının son nüshalarının tarihi dipnot olarak belirtilmiştir. Türkische Post (1944 arşivi bulunamamıştır), Metapolitefisis, İstanbul ve Son Havadis gazetelerinin nüshalarına ulaşamadığı için kapatma kararının alındığı tarih ile bu kararın kaldırıldığı tarihler arasındaki süre hesaplanmıştır. Son olarak, verilen kapatma cezası süresi ile fiili kapatma süresinin bazen aynı olmadığı söylenmelidir.

⁶ T.C. Resmi Gazete, 11 Ekim 1939, Sayı: 4333, s. 12710.

⁷ Her ne kadar 1 Nisan 1940 tarihli Resmi Gazete'nin 13575. sayfasında Türkische Post'un 27 Mart 1940'dan itibaren kapatıldığı belirtilse de, “<http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/>” sitesinde gazetenin 30 Mart 1940 tarihine kadar elektronik nüshaları bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkische Post, 30 Mart 1940'dan itibaren kapatılmıştır.

** İcra Vekilleri Heyeti, 23 Nisan 1940 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (T.C. Resmi Gazete, 3 Mayıs 1940, Sayı: 4499, ss. 13741-13742.).

⁸ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 91.61..2., Dosya No: 6-2544, Tarih: 18.06.1940.

*** İcra Vekilleri Heyeti, 22 Temmuz 1940 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.72..3., Dosya No: 85-76, Tarih: 22.07.1940.).

⁹ a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 91.68..6., Tarih: 10.07.1940.

**** İcra Vekilleri Heyeti, 23 Temmuz 1940 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.74..11., Dosya No: 85-77, Tarih: 23.07.1940.).

¹⁰ a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.80..9., Tarih: 10.08.1940.

***** İcra Vekilleri Heyeti, 8 Kasım 1940 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 93.103..19., Dosya No: 86-374, Tarih: 08.11.1940.).

¹¹ Ayn Tarihi, Sayı: 82 (Eylül 1940), ss. 390-391.

***** İcra Vekilleri Heyeti, 9 Aralık 1940 tarihinde ilgili derginin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 93.113..15., Dosya No: 86-377, Tarih: 09.12.1940.).

11 Eylül	Tan	7 Gün	”
”	Haber	”	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”
12 Eylül	Beyoğlu	”	”
22 Eylül	Journal D’Orient	”	”
26 Eylül	Küllük (Aylık Dergi)	Süresiz*	”
6 Kasım ¹²	Bugün	15 Gün	”
8 Aralık ¹³	Tan	10 Gün	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”

1.3. 1941 Yılında Kapatılan Basın Organları

Ocak ¹⁴	Bozkurt (Aylık Dergi)**	Süresiz***	”
9 Mart ¹⁵	Yeni Sabah	1 Gün	”
13 Mart	”	3 Gün	Örfi İdare Komutanlığı
”	Vatan	”	”
”	Hakikat	”	”
”	Halk	”	”
”	Vakit	2 Gün	”
”	Tan	”	”
”	Son Posta	”	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”
”	Akşam	”	”
”	Demokrat Politika	”	”
20 Nisan ¹⁶	Ege (Haftada İki Defa Yayınlanan Gazete)	7 Gün	İcra Vekilleri Heyeti
21 Mayıs ¹⁷	Demokrat Politika	15 Gün	”
Haziran ¹⁸	Şaka (Haftalık Dergi)****	Süresiz*****	”

* Küllük dergisi, kapatıldıktan sonra söz konusu yıllarda yayın hayatına geri dönmemiştir.

¹² **Ayn Tarihi** Sayı: 84 (Kasım 1940), s. 409.

¹³ a.g.k., Sayı: 85 (Aralık 1940), s. 412.

¹⁴ a.g.k., Sayı: 86 (Ocak 1941), s. 319.

** Kapatılmadan önceki son nüshası Aralık 1940 tarihlidir (a.g.k., s. 319.).

*** İcra Vekilleri Heyeti, 28 Nisan 1941 tarihinde ilgili derginin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (**T.C. Resmî Gazete**, 10 Mayıs 1941, Sayı: 4805, s. 906.).

¹⁵ **Ayn Tarihi**, Sayı: 88 (Mart 1941), s. 391.

¹⁶ a.g.k., Sayı: 89 (Nisan 1941), s. 420.

¹⁷ a.g.k., Sayı: 90 (Mayıs 1941), s. 463.

¹⁸ a.g.k., Sayı: 91 (Haziran 1941), s. 477.

**** Kapatılmadan önceki son nüshası 26 Haziran 1941 tarihlidir (a.g.k., s. 477.).

***** İlgili derginin bir sonraki nüshası Ağustos 1941’de çıkmıştır.

19 Haziran	Tasvir-i Efkâr	15 Gün	”
Temmuz*	Akbaba (Haftalık Gazete)	”	Örfi İdare Komutanlığı
8 Temmuz ¹⁹	İkdam	7 Gün	İcra Vekilleri Heyeti
12 Temmuz	Cumhuriyet	2 Gün	Örfi İdare Komutanlığı
”	Son Posta	”	”
”	Son Telgraf	”	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”
”	Haber	”	”
”	Vatan	”	”
25 Temmuz ²⁰	Bozkurt (Aylık Dergi)	Süresiz**	İcra Vekilleri Heyeti
Ağustos ²¹	Akbaba (Haftalık Gazete)***	15 Gün	Örfi İdare Komutanlığı
28 Ağustos	Vatan	1 Gün	”
”	En Son Havadis	”	”
4 Eylül ²²	Cumhuriyet	6 Gün	”
5 Eylül	Son Telgraf	1 Gün	”
”	En Son Dakika	”	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”
6 Eylül	Yeni Sabah	2 Gün	”
24 Eylül	Vakit	10 Gün	İcra Vekilleri Heyeti
Kasım ²³	Yeni Edebiyat (15 Günlük Gazete)****	Süresiz*****	Örfi İdare Komutanlığı
” ²⁴	Akbaba (Haftalık Gazete)*****	15 Gün	”
1 Kasım ²⁵	Tan	1 Gün	İcra Vekilleri Heyeti

* Her ne kadar Ayın Tarihi'nin 92. sayısında Akbaba gazetesinin 12 Temmuz 1941'den itibaren on beş gün kapatıldığı belirtilmişse de (daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Ayın Tarihi**, Sayı: 92 (Temmuz 1941), s. 413.), arşivi incelendiğinde bu gazetenin 17 Temmuz 1941 tarihli sayısının var olduğu fakat 24 ve 31 Temmuz 1941 tarihinde yayınlanması gereken sayılarının mevcut bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Akbaba gazetesi, 17 Temmuz 1941'den sonraki bir tarihte on beş gün süreyle kapatılmıştır. 7 Ağustos 1941'den itibaren de yayın hayatına devam etmiştir.

¹⁹ a.g.k., ss. 412-414.

²⁰ **T.C. Resmi Gazete**, 11 Aralık 1941, Sayı: 4981, s. 2017.

** İcra Vekilleri Heyeti, 27 Kasım 1941 tarihinde ilgili derginin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., s. 2017.).

²¹ **Ayın Tarihi**, Sayı: 93 (Ağustos 1941), ss. 299-300.

*** Kapatılmadan önceki son nüshası 21 Ağustos 1941 tarihlidir (a.g.k., s. 299.).

²² a.g.k., Sayı: 94 (Eylül 1941), ss. 298-299.

²³ a.g.k., Sayı: 96 (Kasım 1941), s. 332.

**** Kapatılmadan önceki son nüshası 15 Kasım 1941 tarihlidir (a.g.k., s. 332.).

***** Yeni Edebiyat gazetesi, kapatıldıktan sonra söz konusu yıllarda yayın hayatına geri dönmemiştir.

²⁴ Nilgün GÜRKAN, **Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 52-56.

***** İlgili gazetenin Milli Kütüphane koleksiyonunda yer alan son nüshası 13 Kasım 1941 tarihlidir.

5 Aralık ²⁶	Vatan	45 Gün	”
7 Aralık ²⁷	Cumhuriyet	1 Gün	”
”	Son Posta	”	”

1.4. 1942 Yılında Kapatılan Basın Organları

28 Ocak ²⁸	Son Posta	4 Gün	Örfi İdare Komutanlığı
”	Vakit	”	”
”	Son Telgraf	3 Gün	”
”	Haber	”	”
Mart ²⁹	Bozkurt (Haftalık Dergi)*	Süresiz**	”
”	Çınaraltı (Haftalık Dergi)***	”****	”
”	Yeni Yol (Aylık Dergi)*****	”*****	”
29 Nisan*****	Haber	7 Gün	”
8 Mayıs ³⁰	Akbaba (Haftalık Gazete)	15 Gün	”
1 Temmuz ³¹	Son Posta	3 Gün	”
27 Ekim ³²	Tasvir-i Efkâr	20 Gün	”
28 Ekim	Yeni Sabah	15 Gün	”
27 Kasım	La Turquie	3 Gün	”
3 Aralık ³³	Akbaba (Haftalık Gazete)	2 Nüsha	”
6 Aralık	Yeni Sabah	1 Gün	”
9 Aralık	Vatan	60 Gün	İcra Vekilleri Heyeti
10 Aralık	Son Telgraf	7 Gün	Örfi İdare Komutanlığı

²⁵ **Ayın Tarihi**, Sayı: 96 (Kasım 1941), s. 332.

²⁶ a.g.k., Sayı: 97 (Aralık 1941), s. 376.

²⁷ **T.C. Resmi Gazete**, 13 Aralık 1941, Sayı: 4983, s. 2026.

²⁸ **Ayın Tarihi**, Sayı: 98 (Ocak 1942), ss. 377-378.

²⁹ a.g.k., Sayı: 100 (Mart 1942), s. 328.

* Kapatılmadan önceki son nüshası 26 Mart 1942 tarihli (a.g.k., s. 328.).

** Bozkurt dergisi, kapatıldıktan sonra söz konusu yıllarda yayın hayatına geri dönmemiştir.

*** Kapatılmadan önceki son nüshası 28 Mart 1942 tarihli (a.g.k., s. 328.).

**** İlgili derginin Milli Kütüphane koleksiyonunda yer alan bir sonraki nüshası 23 Mayıs 1942 tarihli.

***** Kapatılmadan önceki son nüshası 4 Mart 1942 tarihli (a.g.k., s. 328.).

***** Yeni Yol dergisi, kapatıldıktan sonra söz konusu yıllarda yayın hayatına geri dönmemiştir.

***** Her ne kadar **Ayın Tarihi**'nin 101. sayısında Haber gazetesinin kapatılmadan önceki son sayısının 29 Nisan 1942 tarihli olduğu söyleniyorsa da, ilgili gazetenin belirtilen tarihte ve 6 Mayıs 1942 tarihine kadar nüshasının bulunmadığı, bu bağlamda Haber gazetesinin 29 Nisan 1942'den 6 Mayıs 1942'ye kadar bir hafta müddetle kapatıldığı anlaşılmaktadır (daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Ayın Tarihi**, Sayı: 101 (Nisan 1942), s. 380.).

³⁰ a.g.k., Sayı: 102 (Mayıs 1942), s. 375.

³¹ a.g.k., Sayı: 104 (Temmuz 1942), s. 291.

³² a.g.k., Sayı: 108 (Kasım 1942), s. 467.

³³ a.g.k., Sayı: 109 (Aralık 1942), s. 396.

”	Yurt ve Dünya (15 Günlük Dergi)	”	”
Haziran	Barış Dünyası (Haftalık Dergi) *	”	Örfi İdare Komutanlığı
Temmuz ⁴⁴	Akbaba (Haftalık Gazete) **	3 Hafta	İcra Vekilleri Heyeti
13 Temmuz ⁴⁵	Metapolitefisis	30 Gün ***	”
13 Ağustos ⁴⁶	Tan	7 Ay 12 Gün ****	”
28 Ağustos ⁴⁷	Vatan	7 Gün	”
15 Eylül ⁴⁸	Cumhuriyet	”	”
1 Ekim ⁴⁹	Vatan	5 Ay 23 Gün *****	”
”	Tasvir-i Efkâr	”	”

SONUÇ

Yukarıda ortaya konan liste, siyasal iktidarın basın organlarına; 1939’un Eylül’ünden ilgili yılın sonuna kadar bir, 1940’da on dört, 1941’de kırk, 1942’de on yedi, 1943’de altı ve 1944’de ise belirtilen yılın Ekim’ine kadar on altı olmak üzere toplam doksan dört defa kapatma cezası uyguladığını göstermektedir. Bu sayı bize, siyasal iktidarın genel anlamıyla savaş yıllarında basın sektörü üzerinde tesis ettiği baskının boyutları konusunda net bir fikir vermekte ve baskının şiddetli olduğunu açıkça ifade etmektedir. Siyasal iktidarın 1944 Ekim’inden itibaren kapatma cezasına başvurmaması ise (bundan dolayı “genel anlamıyla savaş yıllarında” tabiri kullanılmıştır); bir yandan hayatta kalabilmiş basın organlarının savaşı kazanacağı belli olan Müttefik Devletler lehinde devamlılıkla yayın yapmasından, diğer yandan ilgili yılın sonlarıyla birlikte ülke toprakları açısından tehdit oluşturmaya başlayan Sovyet Rusya’ya karşı uzun dönemdir savaş sonrasında demokratik devletlerin yanında yer alacaklarını belirten Amerika ve İngiltere’nin desteğini onlara demokratik (bu kavram basın özgürlüğünü de içermektedir) bir ülke olduğunu/olacağını göstererek alma çabasından kaynaklanmıştır. Bu çabayla beraber, yapılan sözlü uyarılar ve verilen talimatlarla basın organları bütünsel anlamda “başıboş” da bırakılmamıştır. Tüm

* Kapatılmadan önceki son nüshası 23 Haziran 1944 tarihli (a.g.k., s. 452).

⁴⁴ GÜRKAN, ss. 52-56.

** İlgili gazetenin Milli Kütüphane koleksiyonunda yer alan son nüshası 20 Temmuz 1944 tarihli.

⁴⁵ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.55..6., Dosya No: 51-5, Tarih: 13.07.1944.

⁴⁶ İcra Vekilleri Heyeti, 12 Ağustos 1944 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.59..11., Dosya No: 51-5, Tarih: 12.08.1944.).

⁴⁷ **Ayın Tarihi**, Sayı: 129 (Ağustos 1944), s. 392.

⁴⁸ İcra Vekilleri Heyeti, 22 Mart 1945 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..10., Dosya No: 516, Tarih: 22.03.1945.).

⁴⁹ GÜVENİR, s. 123.

⁴⁹ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.69..1., Dosya No: 51-9, Tarih: 14.09.1944.

⁴⁹ **Ayın Tarihi**, Sayı: 130 (Eylül 1944), s. 6.

⁴⁹ İcra Vekilleri Heyeti, 22 Mart 1945 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..11., Dosya No: 518, Tarih: 22.03.1945.).

⁴⁹ İcra Vekilleri Heyeti, 22 Mart 1945 tarihinde ilgili gazetenin yayınlanmaya devam etmesine izin vermiştir (a.g.k., Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..12., Dosya No: 517, Tarih: 22.03.1945.).

bu anlatılanlar ve oluşturulan listenin ifade ettikleri bağlamında söylenecek son söz ise, İkinci Dünya Savaşı yıllarının Türkiye’de siyasal iktidarın basın sektörüne büyük sıkıntılar yaşattığı zaman aralıklarından biri olduğudur. Çalışmada son olarak ayrıntılı listenin bütünleştirilmiş şekli ortaya konmuştur (kapatma cezası verilen dergilerin büyük bölümünün yayın hayatına geri dönmemesi nedeniyle toplam kapatılma süreleri belirtilmemiştir);

Kapatılan Basın Organı Gazeteler	Kapatılma Süresi	Kapatan Organ
Akbaba (Haftalık Gazete)	2 Ay 21 Gün + 2 Nüsha	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti 5 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Akşam	2 Gün	1 Kez ”
Beyoğlu	7 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Bugün	15 Gün	1 Kez ”
Cumhuriyet	3 Ay 16 Gün	3 Kez İcra Vekilleri Heyeti 2 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Demokrat Politika	17 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti 1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Ege (Haftada İki Defa Yayınlanan Gazete)	7 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
En Son Dakika	1 Gün	1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
En Son Havadis	1 Gün	1 Kez ”
Haber	19 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti 3 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Hakikat	3 Gün	1 Kez ”
Halk	3 Gün	1 Kez ”
İkdam	7 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
İstanbul	14 Gün	2 Kez ”
Journal D’Orient	8 Gün	2 Kez ”
La Turquie	3 Gün	1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Metapolitefisis	1 Ay	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Son Havadis	1 Ay 4 Gün	1 Kez ”
Son Posta	12 Gün	1 Kez ” 4 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Son Telgraf	13 Gün	4 Kez ”
Tan	9 Ay	4 Kez İcra Vekilleri Heyeti 2 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Tasvir-i Efkâr	7 Ay 22 Gün	4 Kez İcra Vekilleri Heyeti 5 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Türkische Post	2 Ay 14 Gün	2 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Vakit	16 Gün	1 Kez ” 2 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Vatan	9 Ay 21 Gün	4 Kez İcra Vekilleri Heyeti 3 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Yeni Edebiyat (15 Günlük Gazete)	Süresiz (Kapatıldıktan sonra yayın hayatına geri dönmemiştir)	1 Kez ”
Yeni Sabah	23 Gün	1 Kez İcra Vekilleri Heyeti 5 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Dergiler		
Adımlar (Aylık Dergi)		1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Barış Dünyası (Haftalık Dergi)		1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Bozkurt (Haftalık Dergi)		2 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Büyük Doğu (Aylık Dergi)		1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Çınaraltı (Haftalık Dergi)		1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Gökbörü (15 Günlük Dergi)		1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Kopuz (Aylık Dergi)		1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Küllük (Aylık Dergi)		1 Kez ”
Orhun (Aylık Dergi)		1 Kez ”
Şaka (Haftalık Dergi)		1 Kez ”
Verim (Haftalık Dergi)		1 Kez ”
Yeni Ses (Haftalık Dergi)		1 Kez ”
Yeni Yol (Aylık Dergi)		1 Kez Örfi İdare Komutanlığı
Yurt ve Dünya (15 Günlük Dergi)		1 Kez İcra Vekilleri Heyeti
Yücel (Aylık Dergi)		1 Kez ”
Yürüyüş (Aylık Dergi)		1 Kez ”

KAYNAKÇA

Aydın Tarihi, Sayı: 82 (Eylül 1940).

-----, Sayı: 84 (Kasım 1940).

-----, Sayı: 85 (Aralık 1940).

-----, Sayı: 86 (Ocak 1941).

-----, Sayı: 88 (Mart 1941).

-----, Sayı: 89 (Nisan 1941).

-----, Sayı: 90 (Mayıs 1941).

-----, Sayı: 91 (Haziran 1941).

-----, Sayı: 92 (Temmuz 1941).

-----, Sayı: 93 (Ağustos 1941).

-----, Sayı: 94 (Eylül 1941).

-----, Sayı: 96 (Kasım 1941).

-----, Sayı: 97 (Aralık 1941).

-----, Sayı: 98 (Ocak 1942).

-----, Sayı: 100 (Mart 1942).

-----, Sayı: 101 (Nisan 1942).

-----, Sayı: 102 (Mayıs 1942).

-----, Sayı: 104 (Temmuz 1942).

-----, Sayı: 108 (Kasım 1942).

-----, Sayı: 109 (Aralık 1942).

-----, Sayı: 112 (Mart 1943).

-----, Sayı: 115 (Haziran 1943).

-----, Sayı: 116 (Temmuz 1943).

-----, Sayı: 127 (Haziran 1944).

-----, Sayı: 129 (Ağustos 1944).

-----, Sayı: 130 (Eylül 1944).

GÜRKAN, N., **Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

GÜVENİR, O. M., **2. Dünya Savaşında Türk Basını**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1998.

TUNÇAY, M., **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923–1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 91.61..2., Dosya No: 6-2544, Tarih: 18.06.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.72..3., Dosya No: 85-76, Tarih: 22.07.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 91.68..6., Tarih: 10.07.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.74..11., Dosya No: 85-77, Tarih: 23.07.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 92.80..9., Tarih: 10.08.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 93.103..19., Dosya No: 86-374, Tarih: 08.11.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 93.113..15., Dosya No: 86-377, Tarih: 09.12.1940.

-----, Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 104.14..3., Dosya No: 51-1, Tarih: 17.02.1944.

- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 105.26..4., Dosya No: 51-2, Tarih: 06.04.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 105.24..10., Dosya No: 52-12, Tarih: 06.04.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 105.29..19., Dosya No: 51-3, Tarih: 08.05.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.55..6., Dosya No: 51-5, Tarih: 13.07.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.59..11., Dosya No: 51-5, Tarih: 12.08.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 106.69..1., Dosya No: 51-9, Tarih: 14.09.1944.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..10., Dosya No: 516, Tarih: 22.03.1945.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..11., Dosya No: 518, Tarih: 22.03.1945.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.106..12., Dosya No: 517, Tarih: 22.03.1945.
- , Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 107.107..11., Dosya No: 513, Tarih: 30.03.1945.
- T.C. Resmi Gazete**, 8 Ağustos 1931, Sayı: 1867.
- , 11 Ekim 1939, Sayı: 4333.
- , 1 Nisan 1940, Sayı: 4473.
- , 3 Mayıs 1940, Sayı: 4499.
- , 25 Mayıs 1940, Sayı: 4518.
- , 23 Kasım 1940, Sayı: 4668.
- , 10 Mayıs 1941, Sayı: 4805.
- , 11 Aralık 1941, Sayı: 4981.
- , 13 Aralık 1941, Sayı: 4983.
- , 18 Eylül 1943, Sayı: 5511.
- ZURCHER, E. J., **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim, İstanbul,1996.
<<http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/>>, (10.06.2011).